

УДК: 334.012.61-022.51:338.43:342.25

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-07-20>

МІСЦЕ МАЛОГО АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Шишкін В. О.

Актуальність теми дослідження. В Україні продовжує зростати кількість організацій холдингового типу та їх земельний банк, «витісняючи» з аграрної економіки малих та середніх товаровиробників, тому починаючи з 2019 року політика держави переорієнтувалась на посилену підтримку малих та дрібнотоварних фермерських господарств, а після української реформи децентралізації саме від ефективності використання керівництвом об'єднаних територіальних громад нових інструментів, які вони отримали залежить розвиток малого та середнього бізнесу.

Постановка проблеми. Сьогодні актуалізація питання місцевого економічного розвитку вимагає значних фінансових ресурсів від об'єднаних територіальних громад. А формування їх бюджету залежать від ефективної діяльності аграрного сектору. Після української реформи місцевого самоврядування та децентралізації саме від ефективності використання керівництвом громад нових інструментів та ресурсів, які вони отримали залежить економічний розвиток територій та всієї України в цілому. Вирішення проблем аграрної сфери об'єднаних територіальних громад знаходиться у площині державної підтримки малого аграрного підприємництва, посилення державного контролю за діяльністю великих агротрейдерів, а також їх соціальною й фінансовою відповідальністю перед об'єднаними територіальними громадами, землі яких вони орендують.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними питаннями із дослідження проблематики малого аграрного підприємництва в розвитку об'єднаних територіальних громад займалися такі науковці Інституту економіки НАНУ, Інституту аграрної економіки НААН України, як Шемякін Д., Фінагіна О. В., Лисецький А. С., Онищенко О. М., та інші вітчизняні та іноземні вчені.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Питання впливу децентралізації на розвиток сільськогосподарської сфери об'єднаних територіальних громад потребує деталізації та подальших наукових досліджень.

Постановка завдання, мети дослідження. Метою статті є: дослідити теоретичний аспект організаційно-правових засад формування об'єднаних територіальних громад в Україні, оцінити актуальний стан малого аграрного бізнесу та простежити його взаємозв'язок з діяльністю об'єднаних територіальних громад з метою економічного розвитку регіону.

Методологія проведення дослідження. У роботі використано сукупність загальнонаукових методів пізнання та спеціальних методів економічних досліджень, а саме: аналізу та синтезу, узагальнення і порівняння, системно-структурний і порівняльний аналіз, систематичний метод пізнання економічних процесів і явищ, індексний метод і метод статистичних групувань для аналізу діяльності ОТГ у розвитку агропромислового комплексу України.

Викладення основного матеріалу. У статті розглянуто теоретичний аспект організаційно-правових засад формування об'єднаних територіальних громад в Україні, оцінено актуальний стан малого аграрного бізнесу та розкрито його основні взаємозв'язки із діяльністю об'єднаних територіальних громад з метою економічного розвитку регіону.

У ході дослідження було визначено, що в Україні заходи державної влади є основним гальмом розвитку агропромислового підприємництва в ОТГ, тому що створює вкрай несприятливий клімат для розвитку малого та середнього підприємництва або взагалі забороняє його. Вже багато років поспіль суттєвою проблемою розвитку аграрно спрямованих ОТГ залишаються джерела формування бюджету, якими загалом виступають місцеві податки. Обмеження доходів агропідприємств й населення полягає у низькій ефективності підприємств сільського господарства, основною причиною якої є низька заробітна плата селян. Причиною такої проблеми в сільськогосподарській галузі є низька продуктивність праці, яка формує додану вартість агропродукції.

Досліджуючи структуру українського малого аграрного бізнесу, його гравців у ОТГ було виділено дві великі групи:

1. Фермери та агровиробники, які проживають й працюють в сільській місцевості. Вони живуть у громаді, в межах земель якої орендують паї, сплачують усі необхідні податки, забезпечують жителів ОТГ робочими місцями, готовою сільськогосподарською продукцією за доступними цінами.

2. Сільськогосподарські виробники, які зареєстровані в українських містах, проте використовують землю громади, сплачуючи тільки за оренду сільськогосподарських угідь, виснажуючи їх, через недотримання сівозмін. Такі аготрейдери користуються державною підтримкою, пільговими кредитами й іншими преференціями, отримують надприбутки й жодним чином не сприяють розвитку сільськогосподарських територій та громади.

Так партнерства й кооперації між великими агрохолдингами і малими агровиробниками об'єднаних територіальних громад сприятимуть не тільки розвитку малого аграрного бізнесу в Україні, але й соціально-економічному розвитку громади та сільських територій у цілому.

Проаналізувавши досвід функціонування малого агробізнесу в громадах було виділено такі основні бар'єри розвитку господарської діяльності агровиробників в сільській місцевості, потреба у фінансовій підтримці з боку держави малого агробізнесу як складової аграрної реформи, необхідність у консультаціях з питань законодавства та мікроекономіки, попиту-пропозиції, а також пошуку партнерів, потреба в ухваленні Закону України «Про малий бізнес на селі», відсутність детально розроблених механізмів взаємодії малого бізнесу з місцевою владою, високий рівень невизначеності у питаннях соціального захисту як самих аграріїв, так і найманих працівників, потреба у значних фінансових інвестиціях. Важливим завданням розвитку малого аграрного бізнесу в ОТГ є забезпечення взаємодії в організаційному, фінансово-інвестиційному, соціальному, консультативно-освітньому та аналітичному напрямках. Так сьогодні в Україна вже імplementовано такі програми підтримки малого та середнього підприємництва в громадах на державному рівні.

Галузь застосування результатів. Результати наукового дослідження проблематики малого аграрного підприємництва в розвитку об'єднаних територіальних громад можуть бути використані у сфері державного регулювання агробізнесу та об'єднаними територіальними громадами для підтримки місцевих агровиробників.

Висновки відповідно до статті. Саме агропромислова сфера громади є основним засобом забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних ОТГ та ефективного функціонування сільських територій, тому що з розвитком фермерства збільшуються можливості вирішення проблеми зайнятості на селі та відродження територій в цілому. Саме тому державна підтримка агровиробників є важливим кроком для того, щоб отримати кошти на розвиток малого бізнесу у секторі АПК.

Ключові слова: децентралізація, об'єднані територіальні громади, малий агробізнес, фермерське господарство, державна підтримка, програма фінансування, економічний розвиток регіону.

МЕСТО МАЛОГО АГРАРНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РАЗВИТИИ ОБЪЕДИНЕННЫХ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИН

Шишкин В. А.

Актуальность темы исследования. В Украине продолжает расти количество организаций холдингового типа и их земельный банк, «вытесняя» с аграрной экономики малых и средних товаропроизводителей, так начиная с 2019 политика государства переориентировалась на усиленную поддержку малых фермерских хозяйств, а после украинской реформы децентрализации именно от эффективности использования руководством объединенных территориальных общин новых инструментов, которые они получили зависит развитие малого и среднего бизнеса.

Постановка проблемы. Сегодня актуализация вопроса местного экономического развития требует значительных финансовых ресурсов от объединенных территориальных общин. А формирование их бюджета зависит от эффективной деятельности аграрного сектора. После украинской реформы местного самоуправления и децентрализации именно от эффективности использования руководством общин новых инструментов и ресурсов, которые они получили, зависит экономическое развитие территорий и всей Украины в целом. Решение проблем аграрной сферы объединенных территориальных общин находится в плоскости государственной поддержки малого аграрного предпринимательства, усиления государственного контроля за деятельностью крупных аготрейдеров, а также их социальной и финансовой ответственностью перед объединенными территориальными общинами, земли которых они арендуют.

Анализ последних исследований и публикаций. Теоретическими вопросами по исследованию проблематики малого аграрного предпринимательства в развитии объединенных территориальных общин занимались такие ученые Института экономики НАНУ, Института аграрной экономики НААН Украины, как Шемякин Д., Финагина О. В., Лисецкий А. С., Онищенко А. Н. и другие отечественные и иностранные ученые.

Выделение неисследованных частей общей проблемы. Вопрос влияния децентрализации на развитие сельскохозяйственной сферы объединенных территориальных общин требует детализации и дальнейших научных исследований.

Постановка задачи, цели исследования. Целью статьи является исследовать теоретический аспект организационно-правовых основ формирования объединенных территориальных общин в Украине, оценить актуальное состояние малого аграрного бизнеса и проследить его взаимосвязь с деятельностью объединенных территориальных общин с целью экономического развития региона.

Методология проведения исследования. В работе использованы совокупность общенаучных методов познания и специальных методов экономических исследований, а именно: анализа и синтеза, обобщения и сравнения, системно-структурный и сравнительный анализ, систематический метод познания экономических процессов и явлений, индексный метод и метод статистических группировок для анализа деятельности ОТО в развитии агропромышленного комплекса Украины.

Изложение основного материала. В статье рассмотрены теоретический аспект организационно-правовых основ формирования объединенных территориальных общин в Украине, оценен актуальное состояние малого аграрного бизнеса и раскрыто его основные взаимосвязи с деятельностью объединенных территориальных общин с целью экономического развития региона.

В ходе исследования было определено, что в Украине меры государственной власти является основным тормозом развития агропромышленного предпринимательства в ОТО, потому что создают крайне неблагоприятный климат для развития малого и среднего предпринимательства или вообще запрещают его. Уже много лет существенной проблемой развития аграрно направленных ОТЛ остаются источники формирования бюджета, которыми вообще выступают местные налоги. Ограничения доходов агропредприятий и населения заключается в низкой эффективности предприятий сельского хозяйства, основной причиной которой является низкая заработная плата крестьян. Причиной такой проблемы в сельскохозяйственной отрасли является низкая производительность труда, которая формирует добавленную стоимость агропродукции.

Исследуя структуру украинского малого аграрного бизнеса, его игроков в ОТО было классифицировано в две большие группы:

1. Фермеры и агропроизводители, проживающие и работающие в сельской местности. Они живут в обществе, в пределах земель которой арендуют паи, платят все необходимые налоги, обеспечивают жителей ОТО рабочими местами, готовой сельскохозяйственной продукцией по доступным ценам.

2. Сельскохозяйственные производители, которые зарегистрированы в украинских городах, однако используют землю общины, оплачивая только аренду сельскохозяйственных угодий, истощая их из-за несоблюдения севооборотов. Такие аготрейдеры пользуются государственной поддержкой, льготными кредитами и другими преференциями, получают сверхприбыли и никоим образом не способствуют развитию сельскохозяйственных территорий и общества.

Так партнерства и кооперации между крупными агрохолдингами и малыми агропроизводителями объединенных территориальных общин могут поспособствовать не только развитию малого аграрного бизнеса в Украине, но и социально-экономическому развитию общества и сельских территорий в целом.

Область применения результатов. Результаты научного исследования проблематики малого аграрного предпринимательства в развитии объединенных территориальных общин могут быть использованы в сфере государственного регулирования агробизнеса и объединенными территориальными общинами для поддержки местных агропроизводителей.

Выводы в соответствии со статьей. Именно агропромышленная сфера общества является основным средством обеспечения социально-экономического развития объединенных территориальных общин и эффективного функционирования сельских территорий, потому что с развитием фермерства увеличиваются возможности решения проблемы занятости на селе и возрождение территорий в целом. Именно поэтому государственная поддержка мелких агропроизводителей является важным шагом для того, чтобы получить средства на развитие малого бизнеса в секторе АПК.

Ключевые слова: децентрализация, объединены территориальные общины, малый агробизнес, фермерское хозяйство, государственная поддержка, программа финансирования, экономическое развитие региона.

THE PLACE OF SMALL AGRICULTURAL ENTREPRENEURSHIP IN THE DEVELOPMENT OF AMALGAMATED TERRITORIAL COMMUNITIES

Shyshkin Viktor

Relevance of research topic. The number of Ukrainian holding-type organizations and their land bank continues to grow, «displacing» small and medium-sized producers from the agricultural economy. Since 2019,

state policy has been refocusing on forced support for small and small-scale farms, and after the Ukrainian decentralization reform the leadership of the united territorial communities of the new tools they received depends on the development of small and medium-sized businesses.

Formulation of the problem. Today, the actualization of local economic development requires significant financial resources from the united territorial communities. And the formation of their budget depends on the effective agricultural sector operation. After the Ukrainian reform of local self-government and decentralization, the economic development of the territories and of Ukraine as a whole, depends on the using of new tools and resources by the community leadership. The solution of the agrarian sphere problems of the united territorial communities is in the plane of small agrarian entrepreneurship state support, strengthening of the state control over the activity of large agro-traders, as well as their social and financial responsibility to the united territorial communities.

Analysis of recent research and publications. Theoretical questions on the study of small agrarian entrepreneurship in the development of united territorial communities were engaged in such scientists of the Institute of Economics of NASU, Institute of Agrarian Economics of NAAS of Ukraine, as Shemyakin D., Finagina O. V., Lysetsky A. S., Onishchenko O. M., and other national and foreign scientists.

Selection of unexplored parts of the general problem. The issue of the impact of decentralization on the agricultural sector development of the united territorial communities needs to be detailed and further researched.

Setting the task, the purpose of the study. The article aim is to investigate the theoretical aspect of organizational and legal foundations of the formation of united territorial communities in Ukraine, assess the small agricultural business current state and trace its relationship with the activities of united territorial communities for economic development.

Method or methodology for conducting research. The set of general scientific methods of cognition and special methods of economic research are used in the work. Among them: analysis and synthesis, generalization and comparison, system-structural and comparative analysis, systematic method of cognition of economic processes and phenomena, index method and method of statistical groupings for analysis of united territorial communities activity development of the agro-industrial complex of Ukraine.

Presentation of the main material (results of work). The article considers the theoretical aspect of organizational and legal foundations of the united territorial communities formation in Ukraine, assesses the current state of small agricultural business and reveals it's main relationships with the united territorial communities activities for region economic development.

Territorial communities are voluntary associations of residents of city, village and settlement councils, which directly receive funding from the state budget for the development of education, medicine, sports, culture, and social protection. Financial support from the state gives more opportunities to local communities to implement their own projects. The more active the territorial community, the more projects will be implemented and the territorial community profitability level will be higher, which it will spend on the development of territories. This is the main incentive to attract additional investment to improve people's living standards. In 2020, the Ukrainian Cabinet of Ministers adopted 24 orders on the definition of administrative centers and approval of regional community's territories. There are 1469 territorial communities in our country. After the launch of the decentralization process in Ukraine – the transfer of powers and resources to places from which the community itself determines the direction of funding, small communities require for resource lack for rural development. The solution has been a decision to consolidate several councils by merging, which allowed communities to use common resources for territorial development.

Ukraine owns 60.3 million hectares, which is about 6% of Europe's territory. There are 32.7 million arable land hectares of land in the structure of Ukrainian agricultural territory, of which almost 9 million are used as pastures, hayfields and other agricultural lands. The quarter of agricultural land was never distributed, remaining on the balance of the state. Thus, state and the communal property include 10.5 million hectares of agricultural land, which is 26% of the total area, of which 3.2 million hectares – in the permanent use of state enterprises, 2.5 million hectares – in stock, and the rest – for rent. Almost 40% of the total number of Ukrainian enterprises in the agricultural sector and 38% of the area of agricultural land cultivated by agricultural enterprises are absorbed by agricultural holdings and large agricultural traders. On June 1, 2019, there were more than 160 large agricultural holdings in the country, they cultivate more than 3.6 million hectares of agricultural land. Thus, today in Ukraine the number of holding-type organizations and their land bank continues to grow, «displacing» small and medium-sized producers from the agricultural economy.

The community agrarian branch is a complex multi-sectoral system, the individual subsystems of which are unevenly represented in different territorial formations, but are in close interaction with each other. The role of small agrarian businesses in the development of united territorial community's agriculture is constantly growing. In recent years, the share of farms has increased by 30%. With the development of farming in the agricultural regions of Ukraine, the opportunities to solve the problem of employment in rural areas and the revival of territories in general are increasing. Therefore, state support for agricultural producers is an important step in order to obtain funds for small business development in the agro-industrial sector. If earlier the preference of vectors of state support was in large agro-traders, then from 2019 the policy of the state was reoriented to the strengthened support of small and small-scale farms. Such support is confirmed by financial preferences for small agribusiness through regional branches of the Ukrainian State Farm Support Fund. Agricultural cooperatives will receive state

support through cooperation with the Ministry of Agriculture of Ukraine with the assistance of the Department. Thus, today the promissory note form of payment has been abolished, and 70% of the cost of their equipment has been reimbursed for cooperatives.

As a result of the crisis of 2014-2016, many Ukrainians started doing business and many successful cases of micro and small agricultural enterprises operating in the regions appeared in the country. However, barriers to rural development are a lack of financial resources and a lack of economic knowledge. Therefore, in order to maximally support farms and agro-industrial entrepreneurship in rural areas by the state, high-quality interaction and communication on the ground is needed. Thus, in addition to financial support, the state program also includes advising agricultural producers. Experienced specialists will help to structure the business, calculate the financial and create a business plan. In 2020, the budget of financial support for the agro-industrial sector of Ukraine is set at 4 billion UAH, which is only 43% of the limit – does not meet 1% of GDP. the real need for financial state support of a key sector of Ukraine's economy.

The implementation of the program of financing micro and small agribusiness has great potential not only in the country, but also within each united territorial community. Each of them, which participates in the program of state support of small agrarian business, annually receives about 75 thousand UAH of taxes to its budget. On a national scale, this is an additional UAH 75 million (\$ 3.06 million) in taxes to local budgets over 5 years.

The possibility of organizational and legal forms of micro and small agribusiness, according to the current legislation of Ukraine, to hire labor – partially solves the problem of unemployment in rural areas. A significant contribution is also made by micro and small agribusiness in increasing the volume of gross domestic product in Ukraine. Small and medium business in Ukraine brings 55% of gross domestic product to the country's economy, and micro and small business 16%, while in Europe the figure is twice as high, and their efficiency is 10 times higher than in our country. It is the subjects of small and medium-sized businesses in the field of agriculture that are powerful catalysts and stimulators of business activity, determine the unification of all participants in economic relations in the country. Therefore, state support and effective development of united territorial community's agribusiness create the basis for the emergence and functioning of the institutional environment. Thus, giving 12% of Ukraine's GDP and providing jobs for members of the local community, small agribusiness entities need the development of agricultural equipment suppliers, agricultural processors, research institutions that conduct breeding work and develop modern technologies, logistics infrastructure, market structures, as well as institutions of agricultural education. The agro-industrial sphere of the community is the main means of ensuring the socio-economic development of territorial united territorial communities and the effective functioning of rural areas. However, the distribution of agricultural land and land ownership remains an urgent problem for united territorial communities, as in addition to the territorial base, the land is a means of agricultural production. The population of the united territorial community is the main consumer of agricultural products produced by small agricultural enterprises. So, it provides a reproduction of labor for the industry. The vector of development of united territorial community's agricultural production depends on the availability of natural, productive and labor resources of the community. The most energy-intensive are the production of vegetable crops, sugar beets, potatoes, industrial crops, as well as certain livestock industries, which are more often engaged in by farms and small agricultural enterprises.

The study found that in Ukraine, government measures are the main obstacle to the development of agro-industrial entrepreneurship in united territorial communities, because it creates an extremely unfavorable climate for the development of small and medium enterprises or prohibits it altogether. For many years in a row, the sources of budget formation, which are generally local taxes, remain a significant problem in the development of agriculturally oriented united territorial communities. The limitation of incomes of agricultural enterprises and the population is the low efficiency of agricultural enterprises, the main reason for which is the low wages of peasants. The reason for this problem in the agricultural sector is low productivity, which forms the added value of agricultural products.

Examining the structure of Ukrainian small agrarian business, its players in general education were classified into two large groups:

1. Farmers and agricultural producers living and working in rural areas. They live in a society within the lands of which they rent shares, pay all the necessary taxes, provide residents of general education with jobs, finished agricultural products at affordable prices.

2. Farmers who are registered in Ukrainian cities, however, use the land of the community, paying only the rent of agricultural land, depleting them due to non-compliance with crop rotations. Such agro-traders enjoy state support, soft loans and other preferences, receive super-profits and in no way contribute to the development of agricultural areas and society. These are the activities of large agro-industrial holdings, the form of interaction with rural general education and the mechanisms of social responsibility which need to be worked out with the help of the following measures by the government and agricultural producers:

- 1) development and restoration of the infrastructure of the united territorial communities and its elements used by agricultural holdings;

- 2) use of modern ecologically safe agrotechnologies.

- 3) training of qualified specialists in the field of agro-industrial complex, their employment in modern agro-industrial companies.

- 4) state support, restoration and preservation of recreational and health facilities of the united territorial communities, including agricultural lands, which are leased by large agricultural holdings;

5) involvement in the economic activity of the agricultural holding of farms on a partnership basis.

Thus, partnerships and cooperation between large agricultural holdings and small agricultural producers of united territorial communities can contribute not only to the development of small agricultural businesses in Ukraine, but also to the socio-economic development of society and rural areas in general.

The field of application of results. The scientific research results on the problems of small agricultural entrepreneurship in the development of united territorial communities can be used in the field of state regulation of agribusiness and united territorial communities to support local agricultural producers.

Conclusions according to the article. The agro-industrial sphere of the communities is the main means of ensuring the socio-economic development of territorial communities and the effective functioning of rural areas, because the development of farming opportunities increases the problem of rural employment and the revival of territories in general. That is why state support for agricultural producers is an important step to obtain funds for small business development in the agro-industrial sector.

Key words: decentralization, united territorial communities, small agribusiness, farming, state support, financing program, economic development of the region.

JEL Classification: P22, Q13, Q14, Q15, Q18, R11, R53

Актуальність теми дослідження. В Україні продовжує зростати кількість організацій холдингового типу та їх земельний банк, «витісняючи» з аграрної економіки малих та середніх товаровиробників, тому починаючи з 2019 року політика держави переорієнтувалась на посилену підтримку малих та дрібнотоварних фермерських господарств, а після української реформи децентралізації саме від ефективності використання керівництвом об'єднаних територіальних громад нових інструментів, які вони отримали залежить розвиток малого та середнього бізнесу.

Постановка проблеми. Сьогодні актуалізація питання місцевого економічного розвитку вимагає значних фінансових ресурсів від об'єднаних територіальних громад. А формування їх бюджету залежать від ефективної діяльності аграрного сектору. Після української реформи місцевого самоврядування та децентралізації саме від ефективності використання керівництвом громад нових інструментів та ресурсів, які вони отримали залежить економічний розвиток територій та всієї України в цілому. Вирішення проблем аграрної сфери об'єднаних територіальних громад знаходиться у площині державної підтримки малого аграрного підприємництва, посилення державного контролю за діяльністю великих агротрейдерів, а також їх соціальною й фінансовою відповідальністю перед об'єднаними територіальними громадами, землі яких вони орендують.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними питаннями із дослідження проблематики малого аграрного підприємництва в розвитку об'єднаних територіальних громад займалися такі науковці Інституту економіки НАНУ, Інституту аграрної економіки НААН України, як Шемякін Д., Фінагіна О. В., Лисецький А. С., Онищенко О. М., та інші вітчизняні та іноземні вчені.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Питання впливу децентралізації на розвиток сільськогосподарської сфери об'єднаних територіальних громад потребує деталізації та подальших наукових досліджень.

Постановка завдання, мети дослідження. Метою статті є: дослідити теоретичний аспект організаційно-правових засад формування об'єднаних територіальних громад в Україні, оцінити актуальний стан малого аграрного бізнесу та простежити його взаємозв'язок з діяльністю об'єднаних територіальних громад з метою економічного розвитку регіону.

Викладення основного матеріалу. Об'єднана територіальна громада (ОТГ) – це добровільне об'єднання жителів сільської, селищної або міської ради, що межують між собою. Ініціювання об'єднання відбувається як за ініціативи голови й органів місцевої влади, так жителями території [1]. Після створення ОТГ проводяться вибори, на яких обирається керуючі органи – голова й депутати об'єднаної територіальної громади, а також старости, що представляють одне або кілька сіл, в залежності від кількості їх населення. Саме керуючі органи ОТГ планують основні напрями розвитку території, затверджують податки та збори, визначають бюджет громади й розподіляють видатки (табл. 1).

Після об'єднання громади отримують самодостатність – їм у власність переходять фінансові ресурси колишніх територіальних громад й відповідні повноваження (табл. 1). Так ОТГ не підпорядковуються районній раді, а самі визначають вектори розвитку території та напрями фінансування зароблених коштів, які вони отримують з таких джерел:

- 1) податки з доходів фізичної особи;
- 2) податки на прибуток підприємств;
- 3) акцизний податок;
- 4) екологічний податок.
- 5) 100% єдиного та земельного податків;
- 6) податок на нерухомість;
- 7) державний бюджет.

Територіальні громади напряму одержують фінансові кошти з державного бюджету для розвитку освіти, медицини, спорту, культури, а також соціального захисту. Фінансова підтримка з боку держави дає більше можливостей територіальним громадам реалізовувати власні проекти. Чим активніша територіальна громада, тим більше проектів буде реалізовано та рівень дохідності територіальної громади буде вищим, який вона

витрачатиме на розвиток територій. Це основний стимул для залучення додаткових інвестицій для покращення рівня життя людей.

Таблиця 1. Функції районних адміністрацій та об'єднаних територіальних громад на підпорядкованих ним територіях

Райадміністрації	Об'єднані територіальні громади
Вирішують питання із забезпечення:	
Законності	Законності
Охорони прав	Охорони прав
Свобод	Свобод
Законних інтересів громадян	Інтересів громадян
Розвитку підприємництва та державної регуляторної політики	Правопорядку
Соціально-економічного розвитку	Соціально-економічного розвитку
Приватизації	Культурного розвитку
Районного бюджету	Бюджету
Фінансів	Фінансів
Обліку	Цін
Управління майном	Управління комунальною власністю
Зовнішньоекономічної діяльності	Зовнішньоекономічної діяльності
Оборонної роботи	Оборонної роботи
Мобілізаційної підготовки	Будівництва
Зайнятості	ЖКГ
Праці	Побутового торгівельного господарства
Будівництва	Громадського харчування
Промисловості	Транспорту
Сільського господарства	Зв'язку
Інфраструктури	Культури
Освіти	Освіти
Охорони здоров'я	Охорони здоров'я
Спорту	Спорту
Науки	Регулювання земельних відносин
Молоді	Захисту довкілля
Використання землі та природних ресурсів	Адміністративно-територіального устрою

Джерело: [1].

У 2020 році Кабінет Міністрів України прийняв 24 розпорядження щодо визначення адміністративних центрів й затвердження територій громад областей. Так сьогодні в Україні функціонує 1469 територіальних громад (в тому числі 31 територіальних громад на непідконтрольній території в межах Луганської й Донецької областей). Після запуску в Україні процесу децентралізації, – передачі повноважень та ресурсів на місця, з яких громада сама визначає напрями фінансування, у маленьких громад виникла потреба нестачі ресурсів для розвитку села. Вирішенням проблеми стало прийняття рішення укрупнити кілька рад шляхом об'єднання, що дало можливість використовувати спільні ресурси громадам для розвитку територій [2].

Сьогодні ОТГ на підпорядкованих ним територіях здійснюють контроль за такими сферами життя та напрямками діяльності (табл. 2):

Таблиця 2. Зони відповідальності райадміністрації та об'єднаних територіальних громад

Райадміністрації	Об'єднані територіальні громади
Збереження та раціональне використання державного майна	Здійснення платежів до місцевого бюджету
Стан фінансової дисципліни	Використання прибутків підприємств комунальної власності
Обліку та звітності	Дотримання земельного та природоохоронного законодавства
Використання та охорона земель, лісів, надр, води, повітря та інших природних ресурсів	Забезпечення безперешкодного доступу громадян до водних об'єктів
Охорона пам'яток історії та культури	Додержання житлового законодавства
Дотримання виробниками продуктів стандартів, технічних умов та інших вимог	Дотримання законодавства щодо захисту споживачів
Правила благоустрою	Стан благоустрою населених пунктів
Дотримання санітарних та ветеринарних правил	Якість питної води

Правила поведження з відходами	Правила поведження з відходами
Дотримання правил торгівлі та обслуговування, законодавства про захист прав споживачів	Дотримання цін та тарифів
Дотримання законодавства з питань науки, мови, реклами, освіти, культури, охорони здоров'я, сім'ї, молоді, спорту, соціального захисту населення	Використання коштів фонду обов'язкового навчання, використання коштів установами з надання безоплатної правової допомоги
Охорона праці та її оплата	Охорона праці
Правила експлуатації транспорту та дорожнього руху	Соціальний захист працівників
Дотримання громадського порядку	Правила експлуатації засобів транспорту та зв'язку
Дотримання зобов'язань забудовниками, які залучають кошти фізичних осіб у будівництво житлових будинків	Дотримання законодавства щодо містобудування та дотримання зобов'язань забудовниками, які залучають кошти фізичних осіб у будівництво житлових будинків
Дотримання законодавства про архівні установи	Прикордонна та прибережна торгівля
Виконання заходів цивільного захисту	Забезпечення громадського порядку при проведенні масових заходів

Джерело: [2]

Саме територіальні громади виконують контролюючі функції, які раніше належали Держгеокадастру, за нецільовим використанням землі та за самовільним зайняттям сільськогосподарських угідь (табл. 2). Так за Законом про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо удосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин від 01.10.2019 року було вирішено позбавити Держгеокадастр контролюючих функцій та здійснити передачу функції контролю таким структурам:

- 1) сільським, селищним та міським радам (за самовільне зайняття земельних ділянок);
- 2) державній екологічній інспекції (за правопорушення, що мають екологічний характер);
- 3) обласним державним адміністраціям [3].

Україна володіє 60,3 млн га, що складає близько 6% території Європи. У структурі сільськогосподарських земель України рілля складають 32,7 млн га землі, з них майже 9 млн використовуються як пасовища, сінокоси та інші сільськогосподарські землі (рис. 1.):

Рисунок 1. Структура сільськогосподарських земель України, %

Джерело: [4]

Як видно з рис. 1., четверта частина земель сільськогосподарського призначення так і не була розпайована, залишившись на балансі держави. Таким чином у державній та комунальній власності знаходиться 10,5 млн га сільськогосподарських угідь, що складає 26% від всієї площі, з них 3,2 млн га – у постійному користуванні державних підприємств, 2,5 млн га – у запасі, а решта – в оренді. Майже 40% загальної кількості українських підприємств галузі сільського господарства (6 тис.) та 38% площ сільськогосподарських угідь, які оброблюються підприємствами АПК поглинуті агрохолдингами та великими агротрейдерами [5]. Станом на 1 червня 2019 року в країні нараховувалося більше 160 великих агрохолдингів, вони обробляють більше 3,6 млн га сільськогосподарських угідь [6]. Так сьогодні в Україні продовжує зростати кількість організацій холдингового типу та їх земельний банк, «витісняючи» з аграрної економіки малих та середніх товаровиробників (рис. 2).

В нашій країні поділ підприємств на типи здійснюється за статтею 55 Господарського кодексу України. Так суб'єктами мікро підприємництва вважаються такі, кількість працівників яких не перевищує 10 осіб, а річний дохід не перевищує 2 млн євро; суб'єктами малого підприємництва – компанії, персонал яких не перевищує 50 осіб, а рівень доходу не перевищує суму, еквівалентну 10 млн євро; середнього підприємництва – із кількістю працівників до 250 осіб та річним доходом у 50 млн євро [8].

За даними Державної служби статистики України, урожайність зернових та зернобобових культур у 2019 році серед державних підприємств складала 33,8 ц/га, у приватних виробників – 45,8 ц/га, у фермерських господарств – 37,1 ц/га.

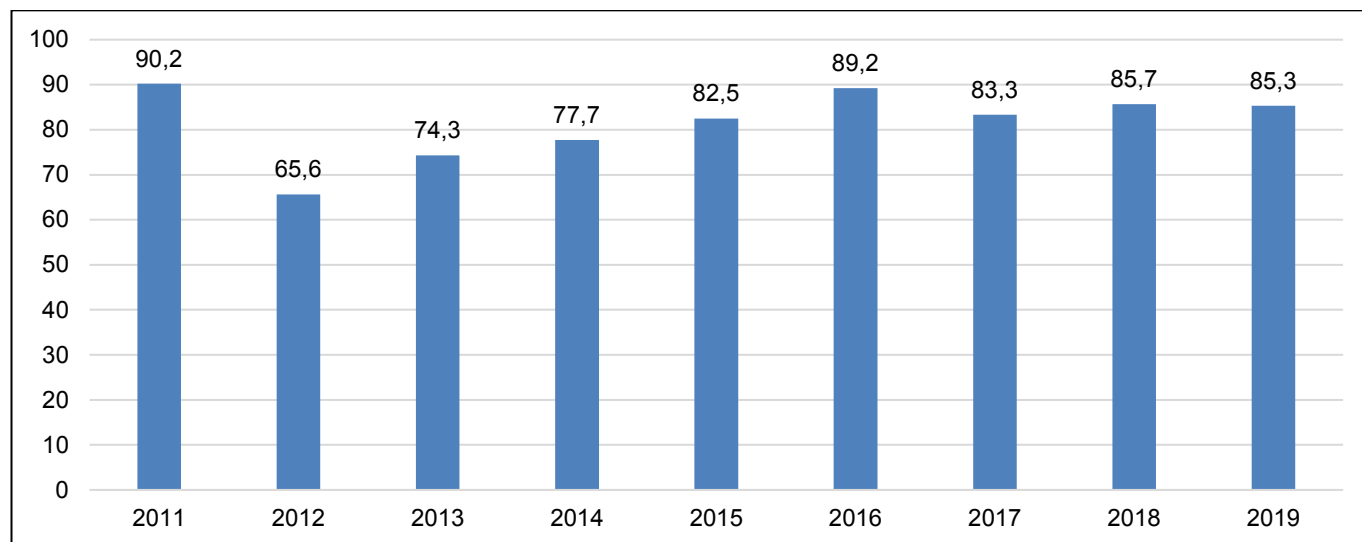

Рисунок 2. Частка мікропідприємств у загальній кількості суб'єктів господарювання в сільському, лісовому та рибному господарстві України, %

Джерело: Державна служба статистики України [7].

Водночас, державні підприємства обмолотили 229, тис. га земель, приватні компанії – 10,279 млн га, а фермерські господарства тільки 2,341 млн га. Урожайність олійних культур у державних підприємствах становить 14,3 ц/га, у недержавних – 21,7 ц/га, у фермерських господарствах – 19 ц/га (рис. 3.):

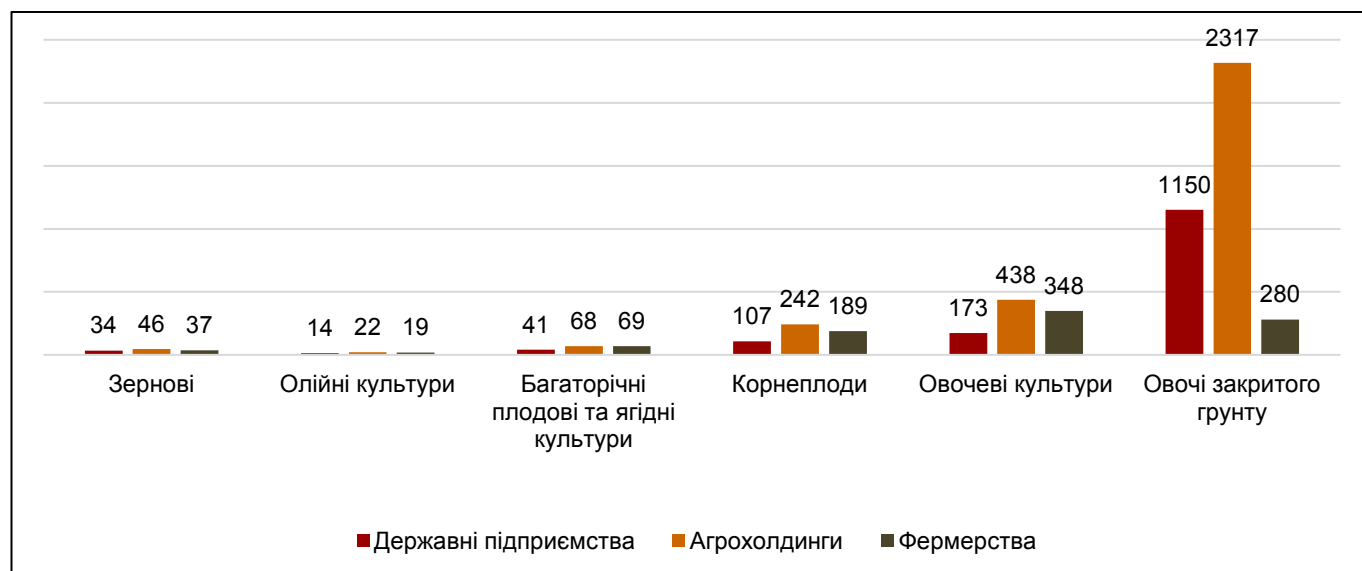

Рисунок 3. Порівняння врожайності державних підприємств, великих агрохолдингів та малих агропідприємств за 2019 МР, ц/га

Джерело: [9]

Аграрна сфера об'єднаних територіальних громад – це складна багатогалузева система, окремі підсистеми якої нерівномірно представлені в різних територіальних утвореннях, проте знаходяться у тісній взаємодії між собою (рис. 4.).

Роль малого аграрного бізнесу в розвитку сільського господарства ОТГ постійно зростає. За останні роки частка фермерських господарств збільшилась на 30%. З розвитком фермерства в аграрних регіонах

Україні збільшуються можливості вирішення проблеми зайнятості на селі та відродження територій в цілому. Тому державна підтримка агровиробників є важливим кроком для того, щоб отримати кошти на розвиток малого бізнесу у секторі АПК.

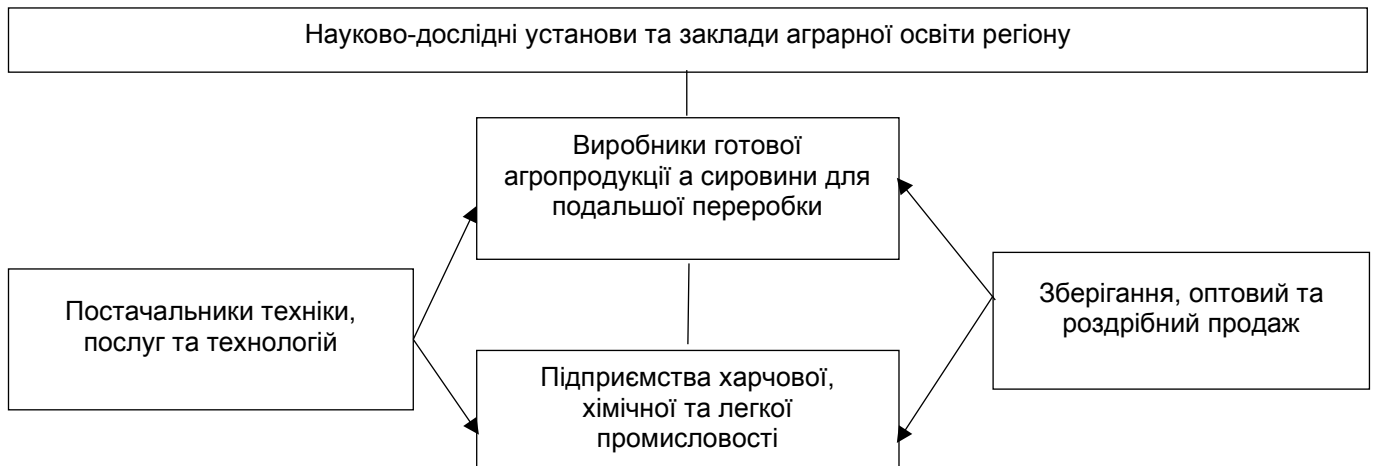

Рисунок 4. Агрегована схема системи аграрної сфери ОТГ

Джерело: [10]

Якщо раніше преференція векторів державної підтримки була у великих агротрейдерів, то з 2019 року політика держави переорієнтувалась на посилену підтримку малих та дрібнотоварних фермерських господарств. Така підтримка підтверджена фінансовими преференціями для малого аграрного бізнесу через регіональні відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств. Сільськогосподарські кооперативи будуть отримувати державну підтримку через співпрацю з Міністерством агропромислового комплексу України за сприяння Департаменту. Так сьогодні вже скасовано вексельну форму розрахунків, а для кооперативів відшкодовано 70% вартості їх обладнання [9].

Децентралізація – один з головний поштовхів для розвитку малого та середнього агробізнесу на місцевому рівні. Так саме після української реформи децентралізації від ефективності використання керівництвом об'єднаних територіальних громад нових інструментів, які вони отримали залежить розвиток малого та середнього бізнесу [10].

Так у 2019 році, залучаючи об'єднані територіальні громади, держава активно впроваджує програму фінансування мікро- та малого агробізнесу. Перший пілотний конкурс програми проводився у Баришівській громаді, яка має великий земельний фонд з активним місцевим населенням та значний потенціал розвитку. Громада є однією з найбільших в Київській області. Саме в ній 30 листопада 2019 року стартували перша презентація й конкурсний відбір для участі у програмі. Але представники інших громад мають подавати заявки на спеціальній онлайн платформі. Згідно з програмою, що базується на світовому досвіді, підприємці отримують фінансування розміром від 50 до 150 тис. грн. Фінансова підтримка надається з метою розвитку агробізнесу, розвитку тваринництва, придбання техніки й устаткування. У рамках державної програми підтримки планується розвиток від 5 підприємств у кожній громаді кожного року. Взяти участь у програмі можуть підприємці, що бажають розпочати власну справу, розширити вже працюючий бізнес, а також члени ОТГ, які здійснюють господарську діяльність та спрямовані на масштабування агробізнесу.

В результаті кризи 2014–2016 років багато українців почали займатися бізнесом й в країні з'явилося багато успішних кейсів мікро- і малих аграрних підприємств, що працюють в регіонах. Проте бар'єрами розвитку фермерства на селах постає дефіцит фінансових ресурсів та нестача економічних знань. Тому з метою максимальної підтримки фермерських господарств та агропромислового підприємництва на селі з боку держави необхідна якісна взаємодія та комунікація на місцях. Так окрім фінансової підтримки державна програма включає також консультування агровиробників. Досвідчені спеціалісти допоможуть структурувати бізнес, розрахувати фінансовий та створити бізнес-план.

Сьогодні однією із нагальних проблем постає постійне зростання рівня міграції, в результаті якої кількість населення у багатьох сільських громадах стрімко зменшується. Процес урбанізації та міграції за кордон відбувається через відсутність перспектив розвитку в місцях проживання. А програма фінансування мікро- та малого бізнесу може дати імпульс громадянам для започаткування власної підприємницької діяльності та розвитку громади. Адже, якщо громадянин стає підприємцем, у нього формується господарська позиція по відношенню до місця проживання. Розвинений малий бізнес робить спільноту більш здатною до об'єднання з метою поліпшення суспільного життя в регіоні.

Проте станом на 2020 рік обсяг бюджету фінансової підтримки агропромислового сектору України визначається на рівні 4 млрд гривень, що становить лише 43% від встановленого обмеження – не відповідає показнику 1% ВВП, а також реальній потребі у фінансовій державній підтримці ключової галузі економіки України [11].

Впровадження програми фінансування мікро- та малого агробізнесу має великий потенціал не тільки масштабах держави, але й в рамках кожної окремої ОТГ. Кожна об'єднана територіальна громада, що бере участь у програмі державної підтримки малого аграрного бізнесу, щорічно отримує близько 75 тис. грн податків до свого бюджету. У державних масштабах це додатково 75 млн грн (\$ 3,06 млн) податків до місцевих бюджетів протягом 5 років. [12].

Можливість організаційно-правових форм мікро та малого агробізнесу, згідно із чинним законодавством України, наймати робочу силу – частково вирішує проблему безробіття на селі. Вагомий внесок є також мікро та малого агробізнесу в нарощуванні обсягів валового внутрішнього продукту в Україні. Малий і середній бізнес в Україні приносить 55 % валового внутрішнього продукту в економіку країни, а мікро та малий бізнес 16 %, у той час, як в Європі показник вдвічі більший, а їх ефективність у 10 разів вища, ніж у нашій країні [13]. Саме суб'єкти малого та середнього господарювання у сфері АПК є потужними каталізаторами й стимуляторами ділової активності, зумовлюють об'єднання усіх учасників економічних відносин у державі. Тому державна підтримка та ефективний розвиток агробізнесу ОТГ створює підґрунтя для появи й функціонування інституційного середовища [14].

Так, даючи 12% у ВВП України та забезпечуючи робочими місцями членів територіальної громади, суб'єкти малого агробізнесу потребують розвитку підприємств постачальників сільськогосподарського обладнання, підприємств-переробників агропродукції, наукових установ, які проводять селекційну роботу і розробляють сучасні технології, логістичної інфраструктури, ринкових структур, а також закладів аграрної освіти. Саме агропромислова сфера громади є основним засобом забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних ОТГ та ефективного функціонування сільських територій. Проте для ОТГ актуальною проблемою залишається розподіл сільськогосподарських угідь та власності земельних ділянок, оскільки крім територіального базису, земля виступає засобом сільськогосподарського виробництва. Населення об'єднаної територіальної громади є основним споживачем сільськогосподарської продукції, виробленої підприємствами малого аграрного бізнесу. Так воно забезпечує відтворення робочої сили для галузі. Вектор розвитку сільськогосподарського виробництва ОТГ залежить від наявності природних, виробничих та трудових ресурсів громади. Найбільш енергомісткими є виробництво овочевих культур, цукрових буряків, картоплі, технічних культур, а також окремі галузі тваринництва, якими частіше займаються фермерські господарства та малі аграрні підприємства.

В Україні заходи державної влади є основним гальмом розвитку агропромислового підприємництва в ОТГ, тому що створює вкрай несприятливий клімат для розвитку малого та середнього підприємництва або взагалі забороняє його [15]. Вже багато років поспіль суттєвою проблемою розвитку аграрно спрямованих ОТГ залишаються джерела формування бюджету, якими загалом виступають місцеві податки. Обмеження доходів агропідприємств й населення полягає у низькій ефективності підприємств сільського господарства, основною причиною якої є низька заробітна плата селян. Причиною такої проблеми в сільськогосподарській галузі є низька продуктивність праці, яка формує додану вартість агропродукції.

Отже, аналізуючи досвід функціонування малого агробізнесу в громадах було виділено такі основні бар'єри розвитку господарської діяльності агровиробників в сільській місцевості:

- необхідність у фінансовій підтримці з боку держави малого агробізнесу як складової аграрної реформи;
- необхідність у консультаціях з питань законодавства та мікроекономіки, попиту-пропозиції, а також пошуку партнерів;
- потреба в ухваленні Закону України «Про малий бізнес на селі»;
- відсутність детально розроблених механізмів взаємодії малого бізнесу з місцевою владою;
- високий рівень невизначеності у питаннях соціального захисту як самих аграріїв, так і найманих працівників;
- потреба у значних фінансових інвестиціях.

Важливим завданням розвитку малого аграрного бізнесу в ОТГ є забезпечення взаємодії в організаційному, фінансово-інвестиційному, соціальному, консультативно-освітньому та аналітичному напрямках [16]. Так сьогодні в Україна вже імplementовано такі програми підтримки малого та середнього підприємництва в громадах на державному рівні (табл. 3):

Таблиця 3. Заходи державної підтримки малого та середнього агробізнесу

Державна установа	Програма підтримки агробізнесу ОТГ
Міністерство аграрної політики та продовольства України	Бюджетна дотація для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції.
	Часткова компенсація вартості с/г техніки та обладнання
	Державна підтримка фермерських господарств
	Регіональні програми розвитку АПК
Державна служба зайнятості	Започаткування власного бізнесу за сприяння державної служби зайнятості
Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України	Податкові та митні пільги
	Отримання «зеленого тарифу», за яким закуповується електроенергія, вироблена з відновлюваних джерел: сонця, вітру, води і біомаси.
Анtimoнопольний комітет України	Державна допомога суб'єктам господарювання
	Портал державної допомоги

Джерело: [17]

Сучасні українські представники малого аграрного бізнесу в ОТГ поділяються на дві великі групи:

1. Фермери та агровиробники, які проживають й працюють в сільській місцевості. Вони живуть у громаді, в межах земель якої орендують паї, сплачують усі необхідні податки, забезпечують жителів ОТГ робочими місцями, готовою сільськогосподарською продукцією за доступними цінами.

2. Сільськогосподарські виробники, які зареєстровані в українських містах, проте використовують землю громади, сплачуючи тільки за оренду сільськогосподарських угідь, виснажуючи їх, через недотримання сівозмін. Такі агротрейдери користуються державною підтримкою, пільговими кредитами й іншими преференціями, отримують надприбутки й жодним чином не сприяють розвитку сільськогосподарських територій та громади.

Мова йде про діяльність великих агропромислових холдингів, форму взаємодії із сільськими ОТГ та механізми соціальної відповідальності яких необхідно відпрацювати за допомогою таких заходів з боку уряду та агровиробників:

1) розбудова та відновлення інфраструктури об'єднаних територіальних громад та її елементів, що використовуються аграрними холдингами;

2) використання сучасних екологічно безпечних агротехнологій.

3) підготовка кваліфікованих фахівців сфери АПК, їх працевлаштування в сучасних агропромислових компаніях.

4) державна підтримка, відновлення й збереження рекреаційних та оздоровчих об'єктів об'єднаних територіальних громад, зокрема сільськогосподарських угідь, які орендують великі агрохолдинги;

5) залучення в господарській діяльності агрохолдингу фермерських господарств на партнерських засадах.

Так партнерства й кооперації між великими агрохолдингами і малими агровиробниками об'єднаних територіальних громад сприятимуть не тільки розвитку малого аграрного бізнесу в Україні, але й соціально-економічному розвитку громади та сільських територій у цілому.

Висновки та рекомендації. Отже, після української реформи децентралізації від ефективності використання керівництвом об'єднаних територіальних громад нових інструментів, які вони отримали залежить розвиток малого та середнього бізнесу. Саме агропромислова сфера громади є основним засобом забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних ОТГ та ефективного функціонування сільських територій, адже саме з розвитком фермерства збільшуються можливості вирішення проблеми зайнятості на селі та відродження територій в цілому. Саме тому державна підтримка агровиробників є важливим кроком для того, щоб отримати кошти на розвиток малого бізнесу у секторі АПК. Так з метою місцевого економічного розвитку, що вимагає значних фінансових ресурсів та правової підтримки з боку держави малого аграрного підприємництва в ОТГ було запропоновано такі заходи:

- вектор фінансів на державну підтримку за ключовими напрямками малого аграрного підприємства: фермерство, тваринництво, садівництво, компенсація вартості агротехніки та відсотків кредитів;

- деталізація програми державної підтримки малого бізнесу сільськогосподарської галузі;

- раціональне розміщення та спеціалізація сільського господарства, використовуючи такі економічні методи: кредитування агропідприємств, правова підтримка фермерських господарств;

- диверсифікація галузевої структури малого агробізнесу;

- розбудова та відновлення інфраструктури об'єднаних територіальних громад та її елементів, що використовуються аграрними холдингами;

- використання сучасних екологічно безпечних агротехнологій.

- підготовка кваліфікованих фахівців сфери АПК, їх працевлаштування в сучасних агропромислових компаніях.

- державна підтримка, відновлення й збереження рекреаційних та оздоровчих об'єктів об'єднаних територіальних громад, зокрема сільськогосподарських угідь, які орендують великі агрохолдинги;

- залучення в господарській діяльності агрохолдингу фермерських господарств на партнерських засадах.

Таким чином, розвиток малого аграрного підприємництва має прямий вплив на формування бюджету об'єднаних територіальних громад, необхідного для економічного розвитку регіону та процвітання агропромислового сектору України у цілому.

Список використаних джерел

1. Інформаційний портал «Водолага». Що таке ОТГ – простими словами? URL: <https://vodolaga.info/news/shho-take-unitedterritorial-communities-prostymy-slovamy/> (дата звернення: 22.11.2020).

2. Онлайн-платформа «Decentralization.gov.ua». Про формування територіальних громад. Чому в Україні створюють спроможні громади. URL: <https://decentralization.gov.ua/gromadas> (дата звернення: 22.11.2020).

3. Онлайн-платформа новин «Agropolit.com». URL: <https://agropolit.com/news/13876-united-territorial-communities-otrimayut-vid-derjgeokadastru-dvi-osnovni-funktsiyi-kontrolyu-za-zemlyami-solskiy> (дата звернення: 23.11.2020).

4. Аграрно-політичний сайт України «AgroPolit.com». Державний агрохолдинг «Україна» – чому с/г землі у підпорядкуванні Мінагро використовуються неефективно? URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/507-derjavniy-agroholding-ukrayina--chomu-s-g-zemli-u-pidporyadkuvanni-minagro-vikoristovuyutsya-neefektivno> (дата звернення: 23.11.2020).

5. Онлайн-платформа «Latifundist.com». Топ 100 латифундистів України. URL: <https://latifundist.com/rating/top100#292> (дата звернення: 25.11.2020).
6. Офіційна сторінка українського клубу аграрного бізнесу «Ucab.ua». Агрохолдинги обробляють третину земель усіх сільгосппідприємств. URL: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/agrokholdingi_obroblyayut_tretinu_zemel_usikh_silgosppidприємств (дата звернення: 25.11.2020).
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Показники діяльності суб'єктів господарювання. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 26.11.2020).
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 26.11.2020).
9. Офіційна сторінка Вінницька обласна Асоціація органів місцевого самоврядування. Розвиток аграрного бізнесу в ОТГ. Семінар з питань державної підтримки фермерів пройшов у вінницькому ЦПМС URL: <http://sg.vn.ua/news/rozvytok-agrarnogo-biznesu-v-united-territorial-communities-seminar-z-pytan-derzhavnoyi-pidtrymky-fermeriv-projshov-u-vinnytskomu-tsrm/> (дата звернення: 28.11.2020).
10. Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ». ОТГ є «теплицями» для малого та середнього бізнесу – представництво ЄС в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2493405-united-territorial-communities-e-teplicami-dla-malogo-ta-serednogo-biznesu-predstavnistvo-es-v-ukraini.html> (дата звернення: 28.11.2020).
11. Онлайн-платформа новин «Agropolit.com». Державна підтримка агросектору на 2020-2025 роки – стежитиме за руками законотворців. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/751-derjavna-pidtrimki-agrosektoru-na-2020-2025-roki--slidkuyte-za-rukami-zakonotvortsiv> (дата звернення: 28.11.2020).
12. Онлайн платформа «Agravery.com». В Україні запущено програму з розвитку мікробізнесу у громадах. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-zapuseno-programu-z-rozvitku-mikrobiznesu-u-gromadah> (дата звернення: 29.11.2020).
13. Шемякин Д. Малий та середній бізнес в Україні. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/10596576-maliy-ta-seredniy-biznes-v-ukraini-daye-55-vvp-kabmin.html> (дата звернення: 29.11.2020).
14. Фінагіна О. В. Ринкова трансформація в регіоні: особливості розвитку та діагностування: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2005. 228 с.
15. Інформаційний портал «аграрний сектор України». Прогресивні форми організації підприємницької діяльності. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні. URL: <http://agroua.net/economics/documents/category-93/doc-90/> (дата звернення: 30.11.2020).
16. Інформаційна платформа «Buklib.net». Інші форми малого бізнесу в аграрному секторі. URL: <https://buklib.net/books/35084/> (дата звернення: 31.11.2020).
17. Офіційний веб-портал міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Підтримка малого і середнього підприємництва на державному рівні. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=fd7fb228-3d3c-43d6-a9a5-34eea3e04718&title=PidtrimkaMalogoSermednogoPidprimnitstvaNaDerzhavnomuRivni> (дата звернення: 02. 12. 2020).

References

1. Information portal «Aquarius». What is UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES - in simple words? URL: <https://vodolaga.info/news/shho-take-united-territorial-communities-prostymy-slovamy/>.
2. Online platform «Decentralization.gov.ua». On the formation of territorial communities. Why capable communities are created in Ukraine. URL: <https://decentralization.gov.ua/gromadas>.
3. Online news platform «Agropolit.com». URL: <https://agropolit.com/news/13876-united-territorialcommunities-otrimayut-vid-derjgeokadastru-dvi-osnovni-funktsiyi-kontrolyu-za-zemlyami-solskiy>.
4. Agrarian and political site of Ukraine «AgroPolit.com». State Agricultural Holding «Ukraine» – why agricultural land under the Ministry of Agriculture is used inefficiently? URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/507-derjavniy-agroholding-ukrayina--chomu-s-g-zemli-u-pidporyadkuvanni-minagro-vikoristovuyutsya-neefektivno>.
5. Latifundist.com online platform. Top 100 latifundists of Ukraine. URL: <https://latifundist.com/rating/top100#292>.
6. Official page of the Ukrainian club of agrarian business «Ucab.ua». Agroholdings cultivate a third of the lands of all agricultural enterprises. URL: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/agrokholdingi_obroblyayut_tretinu_zemel_usikh_silgosppidприємств.
7. The official site of the State Statistics Service of Ukraine (2019), Business entities' performance indicators. URL: www.ukrstat.gov.ua.
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine «Economic Code of Ukraine». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
9. Official page Vinnytsia Regional Association of Local Self-Government Bodies. Development of agrarian business in UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES. A seminar on state support for farmers was held at the Vinnytsia Center for Farmers. URL: <http://sg.vn.ua/news/rozvytok-agrarnogo-biznesu-v-united-territorial-communities-seminar-z-pytan-derzhavnoyi-pidtrymky-fermeriv-projshov-u-vinnytskomu-tsrm/>.
10. Multimedia platform of foreign broadcasting of Ukraine «Ukrinform». UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES are «greenhouses» for small and medium-sized businesses - the EU representation in Ukraine. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2493405-united-territorialcommunities-e-teplicami-dla-malogo-ta-serednogo-biznesu-predstavnistvo-es-v-ukraini.html>.

11. Online news platform «Agropolit.com». State support for the agricultural sector for 2020-2025 - watch the hands of lawmakers. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/751-derjavna-pidtrimki-agrosectoru-na-2020-2025-roki--slidkuyte-za-rukami-zakonotvortsiv>.

12. Online platform «Agravery.com». A program for the development of microbusiness in communities has been launched in Ukraine. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-zapuseno-programu-z-rozvitku-mikrobiznesu-u-gromadah>.

13. Shemyakin, D. (2019), Small and medium business in Ukraine. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/10596576-maliy-ta-seredniy-biznes-v-ukrajini-daye-55-vvp-kabmin.html>.

14. Finagina, O. V. (2005), Rynkova transformatsiia v rehioni: osoblyvosti rozvytku ta diahnostuvannia [Market transformation in the region: features of development and diagnosis], Yuho-Vostok, Donetsk, Ukraine.

15. Information portal «Agricultural sector of Ukraine». Progressive forms of business organization. State support for small business development in Ukraine. URL: <http://agroua.net/economics/documents/category-93/doc-90/>.

16. Information platform «Buklib.net». Other forms of small business in the agricultural sector. URL: <https://buklib.net/books/35084/>.

17. Official web portal of the Ministry of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine. Support for small and medium enterprises at the state level. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=fd7fb228-3d3c-43d6-a9a5-34eea3e04718&title=PidtrimkaMalogoSerednogoPidprimnitstvaNaDerzhavnomuRiv>.

ДАНІ ПРО АВТОРА

Шишкін Віктор Олександрович, кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, 69600, Україна
e-mail: shishkin.vip@ukr.net
orcid.org/0000-0001-8620-4722
Researcher ID: C-9387-2018

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Шишкин Виктор Александрович, кандидат экономических наук, доцент кафедры предпринимательства, менеджмента организаций и логистики
Запорожский национальный университет
ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, 69600, Украина
e-mail: shishkin.vip@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR

Shyshkin Viktor, Ph. D. in Economical Sciences, Associate Professor of the Entrepreneurship, Organization Management and Logistics Department
Zaporizhzhya National University
st. Zhukovsky, 66, Zaporozhye, 69600, Ukraine
e-mail: shishkin.vip@ukr.net

Рецензент: Горошкова Лідія Анатоліївна, доктор економічних наук.

УДК 331.1:338.43

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-20-27>

УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Білоус В. І.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні пропозиції щодо удосконалення механізмів управління персоналу аграрних підприємств.

Метою статті є виявлення проблем формування та роботи персоналу аграрних підприємств і обґрунтування напрямів розвитку й удосконалення механізмів його управління.

Методологічною основою статті є історичний, монографічний, системно-структурного аналізу і синтезу, статистико-економічні, проблемно-цільовий.

Результати статті. Основними результатами статті є розроблені заходи з удосконалення й напрями розвитку механізмів управління персоналу аграрних підприємств: інституційного, організаційно-економічного, стимулювання і мотивації. Запропоновано в якості нового механізму, який втілює елементи попередніх використовувати ейчар-менеджмент.